

การพัฒนาทักษะทางสังคมและอารมณ์ของผู้เรียน
DEVELOPING SOCIAL-EMOTIONAL LEARNING SKILLS IN STUDENTS

กรวรรณ บัญโตนต¹ และ วิรัช วันบรรเจ็ด²

Kornwanont Boontonot¹ and Wirat Wanbancherd²

โรงเรียนวิทยาศาสตร์จุฬาภรณราชวิทยาลัย กำแพงเพชร

Princess Chulabhorn Science High School, Kamphaeng Phet

E-mail: kornwanont.boo@pcccl.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้ ศึกษาการพัฒนาทักษะทางสังคมและอารมณ์ (Social-Emotional Learning - SEL) ถือเป็นองค์ประกอบสำคัญที่สนับสนุนการเรียนรู้ของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 การเปลี่ยนแปลงของโลกที่รวดเร็วในยุคปัจจุบัน ส่งผลให้ผู้เรียนจำเป็นต้องมีทักษะดังกล่าวเพื่อจัดการกับความท้าทายต่าง ๆ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาทักษะ SEL ในบริบทการศึกษาไทย โดยเน้น 1) แนวคิดพื้นฐานและความสำคัญของ SEL 2) องค์ประกอบของ SEL ตามกรอบทฤษฎี 3) การนำ SEL มาใช้ในประเทศไทย 4) กรณีศึกษาจากต่างประเทศ และ 5) แนวทางการพัฒนา SEL สำหรับผู้เรียนไทย เนื้อหาจะวิเคราะห์ทั้งแนวคิดทฤษฎีและการปฏิบัติจริง พร้อมเสนอแนะแนวทางการประยุกต์ใช้ SEL ในการจัดการเรียนการสอน การพัฒนาหลักสูตร และการบริหารจัดการสถานศึกษา

ในบริบทประเทศไทย การพัฒนา SEL ยังอยู่ในระยะเริ่มต้นและพบความท้าทายด้านความเข้าใจของครู ทรัพยากรสนับสนุน และข้อจำกัดทางวัฒนธรรม แนวทางการพัฒนาที่เหมาะสมควรเน้นการบูรณาการในหลักสูตร การพัฒนาครู การสร้างความร่วมมือกับชุมชน การสนับสนุนเชิงนโยบาย และการใช้เทคโนโลยี โดยมีการประเมินผลที่ยืดหยุ่นและหลากหลาย เพื่อให้การพัฒนาทักษะทางสังคมและอารมณ์ของผู้เรียนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

คำสำคัญ: การพัฒนาทักษะ, ทักษะทางสังคม, ทักษะทางอารมณ์

Abstract

Social-Emotional Learning (SEL) is a critical component that enhances student learning in the 21st century. The rapid changes in the modern world demand that students acquire these skills to navigate various challenges effectively.

This academic article aims to present strategies for developing SEL within the context of Thai education, focusing on 1) the fundamental concepts and significance of SEL, 2) SEL components as outlined in theoretical frameworks, 3) practical applications of SEL in Thailand, 4) international case studies, and 5) strategies for advancing SEL among Thai students. The content analyzes theoretical and practical perspectives, offering recommendations for applying SEL in teaching, curriculum development, and school management.

*Received November 27, 2024; Revised December 12, 2024; Accepted January 9, 2025

In the Thai context, SEL development is still in its early stages and faces challenges in terms of teachers' understanding, resource support, and cultural limitations. Appropriate development approaches should emphasize curriculum integration, teacher development, community collaboration, policy support, and technology utilization. The assessment should be flexible and diverse to ensure efficient and sustainable development of students' social and emotional skills.

Keywords : Skills development, Social skills, Emotional skills

บทนำ

การพัฒนาทักษะทางสังคมและอารมณ์ (Social-Emotional Learning หรือ SEL) ได้ทวีความสำคัญขึ้นอย่างมากในยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยีที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทของการศึกษาในศตวรรษที่ 21 จากการศึกษาของ Collaborative for Academic, Social, and Emotional Learning หรือ CASEL (2023) ได้ชี้ให้เห็นว่า SEL ไม่เพียงแต่มีบทบาทพื้นฐานในการพัฒนาการจัดการอารมณ์และการสร้างความสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างบุคคลเท่านั้น แต่ยังมีส่วนสำคัญในการพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็น ซึ่งรวมถึงความสามารถในการตัดสินใจ ความยืดหยุ่นทางอารมณ์ และการสร้างความสัมพันธ์ที่ยั่งยืน

ในสภาพแวดล้อมปัจจุบันที่ความสามารถในการปรับตัวและความฉลาดทางอารมณ์เป็นปัจจัยสำคัญสู่ความสำเร็จ SEL มีบทบาทสำคัญในการเตรียมความพร้อมให้ผู้เรียนมีเครื่องมือในการรับมือกับสถานการณ์ทางสังคมที่ซับซ้อน การจัดการความเครียดอย่างมีประสิทธิภาพ และการรักษาความสัมพันธ์ที่ดีทั้งในบริบทส่วนตัวและวิชาชีพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคที่การทำงานแบบดั้งเดิมกำลังเปลี่ยนแปลง และการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมมีความหลากหลายและเชื่อมโยงผ่านเทคโนโลยีดิจิทัลมากขึ้น

นอกจากนี้ SEL ยังทำหน้าที่เป็นสะพานเชื่อมระหว่างการเรียนรู้เชิงวิชาการและการประยุกต์ใช้ในโลกรแห่งความเป็นจริง การมีทักษะทางสังคมและอารมณ์ที่เข้มแข็งช่วยให้ผู้เรียนมีความพร้อมในการปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมการเรียนรู้และการทำงานใหม่ๆ สามารถทำงานร่วมกับทีมที่มีความหลากหลายได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีความยืดหยุ่นในการเผชิญความท้าทาย เข้าใจและตระหนักถึงความแตกต่างทางวัฒนธรรม และสามารถตัดสินใจอย่างรับผิดชอบในสถานการณ์ที่ซับซ้อน

การผนวก SEL เข้ากับระบบการศึกษาสะท้อนให้เห็นถึงความตระหนักว่าความสำเร็จในโลกสมัยใหม่ต้องการมากกว่าความรู้ทางวิชาการเพียงอย่างเดียว โดยเฉพาะในยุคที่เทคโนโลยีกำลังเปลี่ยนแปลงสังคมอย่างต่อเนื่อง ความสามารถในการเข้าใจและจัดการอารมณ์ การแสดงความคิดเห็นต่อผู้อื่น และการรักษาความสัมพันธ์เชิงบวกกลายเป็นทักษะที่สำคัญยิ่งขึ้นต่อการพัฒนาทั้งในด้านส่วนตัวและวิชาชีพ

อย่างไรก็ตาม การพัฒนาทักษะ SEL ในประเทศไทยยังเผชิญกับความท้าทายสำคัญ จากรายงานของ Ministry of Education (2022) ได้ชี้ให้เห็นถึงข้อจำกัดในการพัฒนา SEL ในโรงเรียนไทย โดยเฉพาะในด้านทรัพยากรและความเข้าใจของครูผู้สอน สถานศึกษาประสบปัญหาการขาดแคลนสื่อการสอนที่เหมาะสมงบประมาณที่จำกัด และการขาดผู้เชี่ยวชาญที่จะให้คำแนะนำและสนับสนุนครูผู้สอน

สถานการณ์นี้ยิ่งทวีความท้าทายมากขึ้นในช่วงการแพร่ระบาดของ COVID-19 ที่การปรับเปลี่ยนรูปแบบการเรียนการสอนเป็นระบบออนไลน์ส่งผลให้การพัฒนาทักษะทางสังคมและอารมณ์ของผู้เรียนทำได้ยากขึ้น นักเรียนต้องเผชิญกับความเครียดและความวิตกกังวลที่เพิ่มสูงขึ้น รวมถึงผลกระทบจากการขาดปฏิสัมพันธ์ทางสังคมที่มีต่อการพัฒนาการด้านอารมณ์และสังคม

องค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (OECD) ได้เน้นย้ำในรายงานปี 2564 ถึงความสำคัญของการพัฒนาทักษะ SEL ในการเตรียมความพร้อมให้ผู้เรียนรับมือกับการเปลี่ยนแปลงของโลก โดยเฉพาะในยุคหลังการแพร่ระบาดของ COVID-19 ที่ต้องการทักษะการปรับตัวและความยืดหยุ่นทางอารมณ์มากขึ้น การพัฒนาระบบสนับสนุน SEL ในประเทศไทยจึงเป็นประเด็นเร่งด่วนที่ต้องได้รับการพัฒนาอย่างจริงจัง

เนื้อหา

บทความนี้มุ่งเน้นการศึกษาและวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาทักษะ SEL ทั้งในบริบทของประเทศไทยและระดับสากล โดยนำกรอบแนวคิดจากงานวิจัยระดับนานาชาติมาประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับสภาพการณ์และความต้องการของผู้เรียนไทย กรณีศึกษาจากสหรัฐอเมริกาและฟินแลนด์แสดงให้เห็นตัวอย่างความสำเร็จในการพัฒนาทักษะ SEL เข้ากับระบบการศึกษา โดยสหรัฐอเมริกาประสบความสำเร็จในการพัฒนาหลักสูตรที่บูรณาการทักษะทางสังคมและอารมณ์เข้ากับการเรียนการสอน ขณะที่ฟินแลนด์สามารถสร้างสภาพแวดล้อมทางการศึกษาที่ส่งเสริมการพัฒนาทักษะได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การนำบทเรียนและประสบการณ์จากทั้งสองประเทศมาปรับใช้ในบริบทไทยจำเป็นต้องคำนึงถึงความเหมาะสมและความสอดคล้องกับวัฒนธรรมและสภาพสังคม การพัฒนานโยบายและแนวทางปฏิบัติควรมุ่งเน้นการสร้างระบบสนับสนุนที่ครอบคลุม ทั้งการพัฒนาหลักสูตร การเสริมสร้างศักยภาพครูผู้สอน และการออกแบบการประเมินผลที่สะท้อนทั้งความสามารถทางวิชาการและทักษะทางสังคมอารมณ์

การพัฒนาทักษะ SEL มีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับการเตรียมความพร้อมสำหรับชีวิตในยุคดิจิทัล ซึ่งผู้เรียนจำเป็นต้องมีทั้งทักษะด้านเทคนิคและอารมณ์ในการปรับตัวและดำเนินชีวิต การวิเคราะห์โดย World Bank (2022) ระบุว่า SEL สามารถเสริมสร้างความมั่นใจในการเรียนรู้และช่วยลดปัญหาทางสังคม เช่น การรังแกในโรงเรียนและความรุนแรงในวัยเยาว์ ในบริบทของประเทศไทย การส่งเสริม SEL จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างโรงเรียน ครอบครัว และชุมชนเพื่อสร้างเครือข่ายสนับสนุนที่ยั่งยืน

บทความนี้แบ่งออกเป็น 5 ส่วนหลัก ได้แก่ 1) แนวคิดพื้นฐานและความสำคัญของ SEL 2) องค์ประกอบของ SEL ตามกรอบทฤษฎี 3) การนำ SEL มาใช้ในประเทศไทย 4) กรณีศึกษาจากต่างประเทศ และ 5) แนวทางการพัฒนา SEL สำหรับผู้เรียนไทย เนื้อหาในบทความนี้จะเป็นแหล่งข้อมูลสำคัญสำหรับนักการศึกษาและผู้กำหนดนโยบายในการออกแบบหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน และการบริหารสถานศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้านและยั่งยืนต่อไป

แนวคิดพื้นฐานและความสำคัญของ SEL

แนวคิดพื้นฐานของการเรียนรู้ทางสังคมและอารมณ์ (Social-Emotional Learning - SEL) คือกระบวนการที่บุคคลเรียนรู้ที่จะรับรู้และจัดการอารมณ์ของตนเอง มีปฏิสัมพันธ์เชิงบวกกับผู้อื่น และตัดสินใจอย่างมีความรับผิดชอบ การพัฒนาทักษะ SEL ได้รับความสนใจในระดับโลก เนื่องจากเป็นส่วนสำคัญของการเตรียมผู้เรียนให้พร้อมเผชิญกับความท้าทายในชีวิตและการทำงานในศตวรรษที่ 21 CASEL (2023)

SEL ไม่เพียงช่วยเสริมสร้างความสามารถด้านวิชาการของผู้เรียนเท่านั้น แต่ยังสนับสนุนการพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็น เช่น ความมั่นคงทางอารมณ์ ความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่น และการแก้ไขปัญหา ในสถานการณ์ที่ซับซ้อน Zins et al. (2004) ความสำคัญของ SEL ได้รับความยอมรับอย่างกว้างขวางในระบบการศึกษาของหลายประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกาและฟินแลนด์ ที่ได้ผสาน SEL เข้ากับหลักสูตรการศึกษา OECD (2021)

องค์ประกอบของ SEL ตามกรอบทฤษฎี

กรอบแนวคิดของ CASEL (Collaborative for Academic, Social, and Emotional Learning) เป็นหนึ่งในแนวทางที่ได้รับการยอมรับมากที่สุดในด้าน SEL โดยระบอบองค์ประกอบหลัก 5 ประการ ได้แก่

1. **การตระหนักรู้ในตนเอง (Self-Awareness)** ความสามารถในการระบุอารมณ์ จุดแข็ง และความท้าทายของตนเอง ซึ่งเป็นพื้นฐานสำหรับการพัฒนาทักษะอื่น ๆ CASEL (2023)

2. **การจัดการตนเอง (Self-Management)** ทักษะในการควบคุมอารมณ์ ตั้งเป้าหมาย และจัดการกับความเครียดในสถานการณ์ต่าง ๆ Duckworth & Seligman (2005)

3. **การตระหนักรู้ทางสังคม (Social Awareness)** ความสามารถในการเข้าใจมุมมองและความต้องการของผู้อื่น ซึ่งนำไปสู่การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในสังคม World Bank (2022)

4. **ทักษะความสัมพันธ์ (Relationship Skills)** การพัฒนาความสามารถในการสื่อสาร การทำงานร่วมกัน และการจัดการความขัดแย้งในเชิงบวก Jones et al. (2017)

5. **การตัดสินใจอย่างรับผิดชอบ (Responsible Decision-Making)** การพัฒนาทักษะในการเลือกทางเลือกที่เหมาะสมโดยคำนึงถึงคุณค่าและผลกระทบต่อผู้อื่น OECD (2021)

องค์ประกอบเหล่านี้ช่วยสร้างความสมดุลระหว่างทักษะทางปัญญาและทักษะทางสังคมและอารมณ์ ส่งผลให้ผู้เรียนสามารถเผชิญกับความซับซ้อนของโลกปัจจุบันได้อย่างมั่นใจ Durlak et al. (2011)

การนำ SEL มาใช้ในประเทศไทย

ในประเทศไทย การบูรณาการ SEL เข้ากับระบบการศึกษาอยู่ในช่วงเริ่มต้น โดยมีความพยายามจากกระทรวงศึกษาธิการในการส่งเสริมทักษะชีวิตและการพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน Ministry of Education (2022) อย่างไรก็ตาม การนำ SEL มาใช้ในโรงเรียนยังมีข้อจำกัด เช่น ความเข้าใจของครูผู้สอนเกี่ยวกับ SEL และการขาดทรัพยากรที่เหมาะสม OECD (2021) การวิจัยในบริบทไทยชี้ให้เห็นว่า SEL มีศักยภาพในการช่วยลดปัญหาการรังแกในโรงเรียน และส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูและนักเรียน World Bank (2022)

การเรียนรู้ทางสังคมและอารมณ์ไม่ได้เป็นเพียงเครื่องมือที่ช่วยเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แต่ยังเป็นรากฐานสำคัญสำหรับการพัฒนาสุขภาวะทางจิตใจของผู้เรียนในระยะยาว CASEL (2023) การสนับสนุน SEL ในประเทศไทยจึงจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน รวมถึงครู ผู้ปกครอง และชุมชน เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการพัฒนาของผู้เรียนอย่างแท้จริง Ministry of Education (2022)

การทำความเข้าใจแนวคิดพื้นฐานของ SEL และการนำมาปรับใช้ในบริบทไทยอย่างเหมาะสมมีความสำคัญต่อการยกระดับคุณภาพการศึกษาและการเตรียมความพร้อมผู้เรียนสำหรับอนาคต ดังนี้

1. **การเข้าใจหลักการพื้นฐานของ SEL** ช่วยให้สถานศึกษาสามารถออกแบบกิจกรรมและหลักสูตรที่พัฒนาผู้เรียนอย่างเป็นองค์รวม โดยคำนึงถึงทั้งมิติทางวิชาการและทักษะทางสังคม-อารมณ์ การบูรณาการ SEL เข้ากับการเรียนการสอนจะช่วยให้ผู้เรียนไม่เพียงแต่มีความรู้ทางวิชาการ แต่ยังมีทักษะในการจัดการอารมณ์ การสร้างความสัมพันธ์ และการตัดสินใจอย่างมีวิจารณญาณ

2. **การปรับใช้ SEL** ให้เหมาะสมกับบริบทไทยต้องคำนึงถึงวัฒนธรรม ค่านิยม และลักษณะเฉพาะของสังคมไทย เช่น การให้ความสำคัญกับความกตัญญู การเคารพผู้ใหญ่ และการอยู่ร่วมกันแบบเกื้อกูล การผสมผสานแนวคิด SEL กับคุณค่าทางวัฒนธรรมไทยจะช่วยสร้างการพัฒนาที่มีความหมายและยั่งยืนมากขึ้น

3. **การพัฒนากระบวนสนับสนุน SEL** ที่มีประสิทธิภาพจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ทั้งโรงเรียน ครอบครัว และชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาศักยภาพของครูผู้สอนให้มีความรู้ความเข้าใจใน

การจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริม SEL รวมถึงการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างสถานศึกษาและชุมชนเพื่อสนับสนุนการพัฒนาทักษะทางสังคมและอารมณ์ของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง

4. การประเมินผลการพัฒนา SEL ควรมีความยืดหยุ่นและหลากหลาย โดยไม่จำกัดอยู่เพียงการวัดผลเชิงปริมาณ แต่ควรรวมถึงการประเมินพัฒนาการด้านทักษะทางสังคมและอารมณ์ในสถานการณ์จริง การสังเกตพฤติกรรม และการรับฟังความคิดเห็นจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมและนำไปสู่การพัฒนาที่ตรงกับความต้องการของผู้เรียน

การยกระดับคุณภาพการศึกษาผ่านการพัฒนา SEL จึงเป็นการลงทุนระยะยาวที่จะช่วยสร้างพลเมืองที่มีคุณภาพ มีความพร้อมทั้งด้านความรู้และทักษะชีวิต สามารถปรับตัวและเติบโตในโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ตลอดจนมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมไทยให้ก้าวหน้าอย่างยั่งยืน

แนวทางปฏิบัติ SEL ในประเทศไทย

การพัฒนาทักษะทางสังคมและอารมณ์ (Social-Emotional Learning: SEL) เป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างความสามารถทางสังคม การจัดการอารมณ์ และการตัดสินใจอย่างมีความรับผิดชอบให้กับผู้เรียน ทั้งนี้ในบริบทของประเทศไทย การนำ SEL มาใช้ยังคงเป็นความท้าทายที่สำคัญ เนื่องจากปัจจัยทางสังคม วัฒนธรรม และโครงสร้างของระบบการศึกษาที่ยังต้องปรับตัว การศึกษาของ CASEL (2023) ชี้ให้เห็นว่า SEL สามารถส่งเสริมสุขภาวะทางจิตใจและพัฒนาทักษะชีวิตที่สำคัญต่อผู้เรียน แต่การนำไปใช้ต้องปรับให้เหมาะสมกับบริบทเฉพาะของแต่ละพื้นที่

ปัญหาและข้อจำกัดในการปฏิบัติ SEL ในประเทศไทย

ในระบบการศึกษาไทย การบูรณาการ SEL ยังเผชิญกับข้อจำกัดที่สำคัญ ได้แก่

1. ความเข้าใจและความตระหนักใน SEL ครูและผู้บริหารหลายคนยังขาดความเข้าใจในความสำคัญของ SEL ส่งผลให้การออกแบบกิจกรรมหรือการสอดแทรก SEL ในการสอนยังไม่แพร่หลาย Ministry of Education (2022)

2. ทรัพยากรและการสนับสนุนที่จำกัด โรงเรียนในพื้นที่ชนบทมักเผชิญปัญหาขาดแคลนทรัพยากร เช่น งบประมาณและบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญในการพัฒนาทักษะทางสังคมและอารมณ์ (Social-Emotional Learning: SEL) UNICEF Thailand (2020)

3. ความท้าทายด้านวัฒนธรรม การเปิดกว้างต่อการพูดคุยเรื่องอารมณ์และปัญหาส่วนตัวในสังคมไทยยังเป็นเรื่องที่ไม่ค่อยได้รับการส่งเสริม

แนวทางปฏิบัติ SEL ในโรงเรียนไทย

1. การบูรณาการ SEL ในหลักสูตร การออกแบบหลักสูตรที่เน้นการเรียนรู้ SEL ควบคู่กับเนื้อหาในวิชาต่างๆ เช่น การสอดแทรกกิจกรรมกลุ่มในวิชาสังคมศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนฝึกการทำงานเป็นทีมและการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ World Bank (2022)

2. การพัฒนาครูให้มีความเชี่ยวชาญด้าน SEL การอบรมครูเพื่อเพิ่มความเข้าใจและความสามารถในการสอน SEL เป็นสิ่งสำคัญ ตัวอย่างเช่น โครงการ “ครูเพื่อศิษย์” ของมหาวิทยาลัยมหิดล ที่มุ่งเน้นการพัฒนาทักษะ SEL ให้ครูนำไปปรับใช้ในห้องเรียน

3. การสนับสนุนเชิงโครงสร้าง การสร้างระบบสนับสนุนที่ชัดเจน เช่น การตั้งหน่วยงาน SEL ในโรงเรียนเพื่อดูแลกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการสนับสนุนจากผู้บริหารและชุมชน Ministry of Education (2022)

แนวทางเสริมในการพัฒนา SEL

1. **การใช้เทคโนโลยี** การใช้เครื่องมือดิจิทัล เช่น แอปพลิเคชันที่ช่วยฝึกทักษะ SEL สามารถเสริมสร้างการเรียนรู้ที่น่าสนใจและตอบโจทย์ความต้องการของผู้เรียนในยุคดิจิทัล OECD (2021)

2. **การสร้างวัฒนธรรมโรงเรียนที่ส่งเสริม SEL** โรงเรียนควรมีวัฒนธรรมที่เน้นการยอมรับและให้คุณค่ากับความแตกต่าง เช่น การสร้างพื้นที่ปลอดภัยสำหรับนักเรียนในการแสดงออกทางอารมณ์ UNICEF Thailand (2020)

การพัฒนา SEL ในประเทศไทยยังมีความท้าทายหลายประการ แต่แนวทางปฏิบัติที่ปรับให้เหมาะสมกับบริบทของแต่ละโรงเรียนสามารถช่วยเสริมสร้างความพร้อมของผู้เรียนในการรับมือกับโลกที่เปลี่ยนแปลง การสนับสนุนจากทุกภาคส่วนจะช่วยผลักดันให้การพัฒนา SEL เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

กรณีศึกษาจากต่างประเทศ

การพัฒนาทักษะทางสังคมและอารมณ์ (Social-Emotional Learning - SEL) ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางในหลายประเทศทั่วโลก โดยเฉพาะในประเทศที่มีระบบการศึกษาที่ก้าวหน้า เช่น สหรัฐอเมริกา และฟินแลนด์ การนำ SEL มาใช้ในบริบทการศึกษาของประเทศเหล่านี้สามารถเป็นตัวอย่างที่ดีสำหรับการพัฒนาการศึกษาในประเทศไทย การวิเคราะห์กรณีศึกษาจากสองประเทศนี้ช่วยให้เห็นถึงวิธีการที่มีประสิทธิภาพ และสามารถนำไปปรับใช้ในบริบทไทยได้อย่างเหมาะสม ทั้งในด้านการพัฒนาหลักสูตรแบบบูรณาการ การสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ การพัฒนาครูผู้สอน การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชน และการประเมินผลแบบองค์รวม

กรณีศึกษาจากสหรัฐอเมริกา

ในสหรัฐอเมริกา SEL ถือเป็นองค์ประกอบสำคัญของระบบการศึกษา โดยมีการพัฒนาและสนับสนุนผ่านกรอบการทำงานที่ครอบคลุม เช่น CASEL Framework ที่พัฒนาโดย CASEL (2023) ซึ่งกำหนดองค์ประกอบ SEL ออกเป็น 5 ด้านหลัก ได้แก่ การตระหนักรู้ในตนเอง (Self-Awareness), การจัดการตนเอง (Self-Management), การตระหนักรู้ในสังคม (Social Awareness), ทักษะด้านความสัมพันธ์ (Relationship Skills) และการตัดสินใจอย่างมีความรับผิดชอบ (Responsible Decision-Making)

รัฐที่เป็นผู้นำด้าน SEL เช่น อิลลินอยส์ (Illinois) ได้กำหนดมาตรฐาน SEL ไว้ในหลักสูตรระดับรัฐ โดยบูรณาการ SEL เข้ากับวิชาเรียนหลัก เช่น วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ และภาษาอังกฤษ นอกจากนี้ยังมีการฝึกอบรมครูผู้สอนเพื่อให้สามารถจัดการเรียนการสอนที่เน้น SEL ได้อย่างมีประสิทธิภาพ งานวิจัยโดย Taylor et al. (2017) พบว่า โรงเรียนที่นำ SEL มาใช้ในหลักสูตรมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้นถึง 11% เมื่อเทียบกับโรงเรียนที่ไม่ได้บูรณาการ SEL

ตัวอย่างการปฏิบัติที่โดดเด่นคือ โครงการ RULER ที่พัฒนาโดย Yale Center for Emotional Intelligence โครงการนี้ช่วยให้ครูและนักเรียนพัฒนาความสามารถด้านอารมณ์และสังคมผ่านกิจกรรมที่ออกแบบมาเฉพาะ โดยใช้เครื่องมือที่เรียกว่า “Mood Meter” เพื่อช่วยให้นักเรียนเรียนรู้ที่จะระบุและจัดการกับอารมณ์ของตนเอง งานวิจัยโดย Brackett et al. (2019) แสดงให้เห็นว่าโรงเรียนที่ใช้ RULER มีระดับความเครียดของนักเรียนลดลงและความสามารถในการเรียนรู้ดีขึ้น

กรณีศึกษาจากฟินแลนด์

ฟินแลนด์เป็นอีกหนึ่งประเทศที่มีการบูรณาการ SEL เข้ากับระบบการศึกษาอย่างยั่งยืน โดยการศึกษาในฟินแลนด์เน้นที่ความเป็นมนุษย์และการพัฒนาความเป็นอยู่ที่ดีของผู้เรียน ระบบการศึกษาของฟินแลนด์ไม่ได้มุ่งเน้นเพียงการพัฒนาทักษะเชิงวิชาการเท่านั้น แต่ยังให้ความสำคัญกับการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในห้องเรียน

หนึ่งในโครงการที่ประสบความสำเร็จคือ KiVa Anti-Bullying Program ซึ่งเป็นโปรแกรมที่มุ่งเน้นการลดพฤติกรรมรังแกในโรงเรียนและสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ปลอดภัยและสนับสนุน SEL โปรแกรมนี้ใช้วิธีการที่ครอบคลุม เช่น การสอนทักษะการตระหนักรู้ในสังคม การสร้างความสัมพันธ์เชิงบวก และการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง งานวิจัยโดย Salmivalli et al. (2016) พบว่าโรงเรียนที่ใช้โปรแกรม KiVa มีอัตราการรังแกลดลงอย่างมีนัยสำคัญ

นอกจากนี้ ฟินแลนด์ยังส่งเสริม SEL ผ่านการเรียนรู้แบบโครงงาน (Project-Based Learning) และการทำกิจกรรมกลุ่มที่เน้นการสร้างทักษะด้านความร่วมมือและการสื่อสาร นักเรียนในฟินแลนด์มีโอกาสรู้จักทักษะ SEL ผ่านกระบวนการแก้ปัญหาและการทำงานร่วมกับผู้อื่นในสถานการณ์จริง ซึ่งช่วยเสริมสร้างความมั่นใจและการปรับตัว

การศึกษากรณีตัวอย่างเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของ SEL ในการเตรียมความพร้อมให้ผู้เรียนสามารถปรับตัวและประสบความสำเร็จในยุคที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ได้แก่

1. การพัฒนาหลักสูตรแบบบูรณาการตามแนวทางของสหรัฐอเมริกา โดยเฉพาะการนำกรอบ CASEL มาปรับใช้ สามารถช่วยให้สถานศึกษาไทยมีแนวทางที่ชัดเจนในการพัฒนาทักษะ SEL ทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ การตระหนักรู้ในตนเอง การจัดการตนเอง การตระหนักรู้ในสังคม ทักษะด้านความสัมพันธ์ และการตัดสินใจอย่างมีความรับผิดชอบ การผสมผสานทักษะเหล่านี้เข้ากับการเรียนการสอนในรายวิชาหลักจะช่วยให้การพัฒนา SEL เป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้ปกติ

2. การสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ตามแบบฟินแลนด์ที่เน้นความปลอดภัยและการสนับสนุนซึ่งกันและกัน สามารถนำมาปรับใช้ในโรงเรียนไทยผ่านโครงการต่างๆ เช่น การพัฒนาโปรแกรมป้องกันรังแกในโรงเรียน การส่งเสริมการเรียนรู้แบบโครงงาน และการทำกิจกรรมกลุ่มที่เน้นการพัฒนาทักษะการสื่อสารและความร่วมมือ

3. การพัฒนาครูผู้สอนเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้การพัฒนา SEL ประสบความสำเร็จ โดยสามารถนำแนวทางการฝึกอบรมครูจากทั้งสองประเทศมาประยุกต์ใช้ เช่น การใช้เครื่องมือ Mood Meter จากโครงการ RULER ของสหรัฐอเมริกา และการส่งเสริมการเรียนรู้แบบโครงงานตามแนวทางของฟินแลนด์

4. การสร้างความร่วมมือระหว่างโรงเรียน ครอบครัว และชุมชนเป็นสิ่งจำเป็น โดยต้องส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการพัฒนาทักษะ SEL ของผู้เรียน และสร้างเครือข่ายความร่วมมือที่เข้มแข็งระหว่างสถานศึกษาและชุมชน

ซึ่งการนำแนวทางเหล่านี้มาใช้ในประเทศไทยจะเป็นการยกระดับคุณภาพการศึกษาและช่วยสร้างผู้เรียนที่มีศักยภาพสูงได้ในอนาคต

แนวทางการพัฒนา SEL สำหรับผู้เรียนไทย

การพัฒนาทักษะทางสังคมและอารมณ์ (SEL) ของผู้เรียนในประเทศไทยมีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากเป็นทักษะที่ช่วยส่งเสริมความสามารถของผู้เรียนในการปรับตัวและเผชิญหน้ากับความท้าทายในชีวิตประจำวัน ในบริบทของประเทศไทย แนวทางการพัฒนา SEL ควรพิจารณาในหลายมิติ โดยเฉพาะการบูรณาการ SEL เข้ากับระบบการศึกษาไทยในระดับนโยบาย การเรียนการสอน และการสนับสนุนจากชุมชน

1. การบูรณาการ SEL ในหลักสูตรการเรียนการสอน

การออกแบบหลักสูตรที่สอดคล้องกับ SEL จำเป็นต้องรวมทักษะ SEL เข้ากับเนื้อหาในห้องเรียน ตัวอย่างเช่น การสอนเรื่องการจัดการอารมณ์ในวิชาสุขศึกษา หรือการฝึกทักษะการทำงานเป็นทีมผ่านกิจกรรม

กลุ่มในวิชาสังคมศึกษา การศึกษาโดย CASEL (2023) ซึ่งให้เห็นว่า การบูรณาการ SEL ในหลักสูตรสามารถช่วยเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความมั่นคงทางอารมณ์ของผู้เรียนได้อย่างมีนัยสำคัญ

2. การพัฒนาทักษะ SEL ผ่านกิจกรรมเชิงปฏิบัติ

กิจกรรมนอกหลักสูตร เช่น กิจกรรมสโมสรมักเรียน การอบรมเชิงปฏิบัติการ หรือค่ายพักแรม สามารถใช้เป็นโอกาสในการพัฒนาทักษะ SEL การวิจัยโดยกระทรวงศึกษาธิการไทย ระบุว่า กิจกรรมที่เน้นการทำงานร่วมกันสามารถช่วยเสริมสร้างความมั่นใจและทักษะการสื่อสารของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ Ministry of Education (2022)

3. การสนับสนุนบทบาทของครูและผู้บริหาร

ครูและผู้บริหารโรงเรียนมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริม SEL โดยการสร้างสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย และเป็นมิตรในโรงเรียน ครูควรได้รับการอบรมและสนับสนุนให้มีความรู้และทักษะในการบูรณาการ SEL ในการสอน การอบรมครูเกี่ยวกับ SEL ที่จัดโดยองค์กร เช่น World Bank (2022) แสดงให้เห็นว่าครูที่มีความรู้ความเข้าใจใน SEL สามารถสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ส่งเสริมความเป็นอยู่ที่ดีของผู้เรียนได้

4. การมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชน

การพัฒนา SEL ไม่สามารถจำกัดอยู่แค่ในโรงเรียน แต่ต้องมีการสนับสนุนจากครอบครัวและชุมชน การสร้างความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและผู้ปกครอง เช่น การจัดประชุมเชิงปฏิบัติการสำหรับผู้ปกครอง หรือการจัดกิจกรรมครอบครัวสัมพันธ์ สามารถช่วยสร้างความเข้าใจและสนับสนุนผู้เรียนในเชิงลึก

5. การพัฒนาเครื่องมือประเมินผล SEL

การประเมินผลเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนา SEL เพื่อวัดผลสัมฤทธิ์ของการเรียนรู้และปรับปรุงแนวทางปฏิบัติ ตัวชี้วัดทาง SEL ควรครอบคลุมทั้งด้านความรู้สึก ทักษะ และพฤติกรรมที่แสดงออก งานวิจัยของ OECD (2021) แนะนำการใช้เครื่องมือวัดที่ผสมผสานระหว่างการประเมินตนเองและการสังเกตพฤติกรรม เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุม

6. การสร้างนโยบายและสนับสนุนจากภาครัฐ

การสนับสนุนจากภาครัฐเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนา SEL ในระดับระบบ การจัดตั้งนโยบายที่สนับสนุน SEL เช่น การกำหนดให้ SEL เป็นส่วนหนึ่งของแผนยุทธศาสตร์การศึกษาชาติ หรือการสนับสนุนงบประมาณสำหรับการอบรมครูและพัฒนาทรัพยากรที่เกี่ยวข้อง จะช่วยเพิ่มความสำเร็จของการดำเนินงานในระยะยาว

ในภาพรวม การพัฒนา SEL สำหรับผู้เรียนไทยต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน รวมถึงการวิจัยและพัฒนานวัตกรรมที่สอดคล้องกับบริบทของประเทศ การส่งเสริม SEL อย่างยั่งยืนจะไม่เพียงแต่ช่วยเพิ่มคุณภาพการศึกษาของไทย แต่ยังสร้างพลเมืองที่มีคุณภาพสำหรับอนาคต

สรุปองค์ความรู้

องค์ความรู้/นวัตกรรมจากการวิจัย

จากบทความวิชาการดังกล่าว สามารถสรุปองค์ความรู้ใหม่ได้ว่า SEL เป็นกระบวนการสำคัญในการพัฒนาผู้เรียนให้มีความสามารถในการรับรู้และจัดการอารมณ์ของตนเอง รวมถึงการมีปฏิสัมพันธ์เชิงบวกกับผู้อื่น โดยประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก 5 ประการ ได้แก่ การตระหนักรู้ในตนเอง (Self-Awareness) การจัดการตนเอง (Self-Management) การตระหนักรู้ทางสังคม (Social Awareness) ทักษะความสัมพันธ์ (Relationship Skills) และการตัดสินใจอย่างรับผิดชอบ (Responsible Decision-Making) ซึ่งในบริบทของประเทศไทย การนำ SEL มาประยุกต์ใช้ยังอยู่ในระยะเริ่มต้นและพบความท้าทายหลายประการ เช่น ความเข้าใจที่จำกัดของครูผู้สอน การขาดแคลนทรัพยากรสนับสนุน และข้อจำกัดทางวัฒนธรรม อย่างไรก็ตาม

มีแนวทางการพัฒนาที่น่าสนใจจากกรณีศึกษาในต่างประเทศ โดยเฉพาะจากสหรัฐอเมริกาและฟินแลนด์ ที่ประสบความสำเร็จในการบูรณาการ SEL เข้ากับระบบการศึกษา ผ่านโครงการต่างๆ เช่น RULER และ KiVa Anti-Bullying Program

การพัฒนา SEL ในประเทศไทยจึงจำเป็นต้องคำนึงถึงการปรับใช้ให้เหมาะสมกับบริบทท้องถิ่น โดยเน้นการบูรณาการเข้ากับหลักสูตรการเรียนการสอน การพัฒนาครูให้มีความเชี่ยวชาญ การสร้างความร่วมมือกับครอบครัวและชุมชน รวมถึงการสนับสนุนเชิงนโยบายจากภาครัฐ นอกจากนี้ การใช้เทคโนโลยี และการสร้างวัฒนธรรมโรงเรียนที่เอื้อต่อการพัฒนา SEL ก็เป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยให้การพัฒนาทักษะทางสังคมและอารมณ์ของผู้เรียนประสบความสำเร็จ ซึ่งจะนำไปสู่การสร้างพลเมืองที่มีคุณภาพและพร้อมรับมือกับความท้าทายในศตวรรษที่ 21 การประเมินผลการพัฒนา SEL ควรมีความยืดหยุ่นและหลากหลาย ไม่จำกัดอยู่เพียงการวัดผลเชิงปริมาณ แต่ควรรวมถึงการประเมินพัฒนาการในสถานการณ์จริง การสังเกตพฤติกรรม และการรับฟังความคิดเห็นจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมและนำไปสู่การพัฒนาที่ตรงกับความต้องการของผู้เรียนอย่างแท้จริง

การถ่ายทอดและนำไปใช้ประโยชน์

การถ่ายทอดและนำแนวคิดการเรียนรู้ทางสังคมและอารมณ์ (Social-Emotional Learning - SEL) ไปใช้ประโยชน์สามารถดำเนินการได้หลายด้าน เริ่มจากด้านการศึกษา สถาบันการศึกษาสามารถนำแนวคิด SEL ไปบูรณาการในหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนการสอน พัฒนาทักษะทางสังคมและอารมณ์ของผู้เรียน ควบคู่ไปกับการรู้ทางวิชาการ ครูผู้สอนสามารถประยุกต์ใช้เครื่องมือและเทคนิคการสอนแบบ SEL ในห้องเรียน

ในด้านการพัฒนาบุคลากร องค์กรสามารถนำแนวคิด SEL ไปใช้พัฒนาทักษะของบุคลากร โดยเฉพาะด้านการทำงานร่วมกับผู้อื่น การจัดการความขัดแย้ง และการตัดสินใจอย่างมีความรับผิดชอบ สถาบันพัฒนาครูสามารถจัดอบรมเพิ่มความรู้และทักษะด้าน SEL ให้แก่ครูผู้สอน

ด้านการพัฒนาชุมชนและสังคม หน่วยงานท้องถิ่นสามารถนำแนวคิด SEL ไปใช้จัดกิจกรรมพัฒนาชุมชน เสริมสร้างทักษะการอยู่ร่วมกันและแก้ไขปัญหาอย่างสร้างสรรค์ องค์กรพัฒนาเยาวชนสามารถนำกรอบแนวคิด SEL ไปออกแบบโครงการพัฒนาเยาวชน และสถาบันครอบครัวสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการเลี้ยงดูและพัฒนาเด็ก

ด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรม ผู้พัฒนาแอปพลิเคชันสามารถนำแนวคิด SEL ไปพัฒนาเป็นเครื่องมือดิจิทัลสำหรับการเรียนรู้ สถานศึกษาสามารถนำเทคโนโลยีมาสนับสนุนการพัฒนาทักษะ SEL ของผู้เรียน และองค์กรด้านการศึกษาก็สามารถพัฒนาแพลตฟอร์มออนไลน์เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้

การนำ SEL ไปใช้ในด้านต่าง ๆ เหล่านี้จะช่วยยกระดับคุณภาพการศึกษาและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศไทยอย่างเป็นระบบและยั่งยืน โดยต้องปรับใช้ให้เหมาะสมกับบริบทและวัฒนธรรมไทย รวมถึงสร้างความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในการขับเคลื่อนการพัฒนา

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

ระดับนโยบาย

กระทรวงศึกษาธิการควรกำหนดนโยบายที่ชัดเจนในการบูรณาการ SEL เข้าสู่หลักสูตรการศึกษาทุกระดับ รวมถึงการจัดสรรงบประมาณสนับสนุนการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาด้าน SEL

อย่างต่อเนื่อง และควรสร้างความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และองค์กรระหว่างประเทศ ในการพัฒนา SEL

ระดับสถานศึกษา

โรงเรียนควรจัดทำแผนพัฒนา SEL ที่เป็นรูปธรรมและสอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา รวมถึงการพัฒนาระบบการประเมินผล SEL ที่ครอบคลุมทั้งด้านความรู้ ทักษะและเจตคติ และควรสร้าง เครือข่ายความร่วมมือกับผู้ปกครองและชุมชนในการพัฒนาทักษะ SEL ของผู้เรียน

ระดับห้องเรียน

ครูควรออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่บูรณาการ SEL เข้ากับเนื้อหาวิชา รวมถึงควรใช้เทคนิค การสอนที่หลากหลายเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมและอารมณ์ของผู้เรียน และควรสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ เอื้อต่อการพัฒนา SEL

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาผลกระทบของการใช้ SEL ต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในบริบทการศึกษาไทย
2. วิจัยและพัฒนา รูปแบบการจัดการเรียนรู้ SEL ที่เหมาะสมกับวัฒนธรรมไทย
3. ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการนำ SEL ไปใช้ในโรงเรียนไทย

References

- Brackett, M. A., et al. (2019). The impact of RULER on students' academic and social-emotional outcomes. *Journal of Educational Psychology, 111*(5), 731-746.
- CASEL. (2023). *Framework for Systemic SEL*. Collaborative for Academic, Social, and Emotional Learning.
- Durlak, J. A., Weissberg, R. P., Dymnicki, A. B., Taylor, R. D., & Schellinger, K. B. (2011). The impact of enhancing students' social and emotional learning: A meta-analysis of school-based universal interventions. *Child Development, 82*(1), 405-432.
- Ministry of Education. (2022). *National Education Strategic Plan*. Bangkok: The National Press.
- OECD. (2021). *Future of Education and Skills 2030*. Organisation for Economic Co-operation and Development.
- Salmivalli, C., et al. (2016). The effectiveness of the KiVa program in reducing bullying and victimization. *Journal of Consulting and Clinical Psychology, 84*(4), 356-365.
- Taylor, R. D., et al. (2017). Promoting positive youth development through SEL. *Child Development, 88*(4), 1156-1171.
- UNICEF Thailand. (2020). *Thailand Education Report 2020*. United Nations Children's Fund.
- World Bank. (2022). *Advancing Social-Emotional Learning in Education Systems*. Washington, D.C.
- World Bank. (2022). *The Role of SEL in Improving Student Outcomes*. The World Bank.
- World Bank. (2022). *Transforming Education through SEL: A Global Perspective*.